

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ ПОТРЕБУЄ УДОСКОНАЛЕННЯ

У статті досліджується державне регулювання цін на молочну сировину та пропонуються заходи щодо їх стабілізації. Розкриваються проблеми субсидування, кредитування та інвестування розвитку молочної галузі.

In article state regulation of the prices for dairy raw materials is investigated and actions for their stabilisation are offered. Problems of subsidising, crediting and investment of development of the dairy industry reveal.

*Ключові слова: ціни, дотації, кредити, інвестиції.
Key words: the prices, grants, credits, investments.*

ВСТУП

Низький рівень забезпеченості молочною сировиною молокопереробної галузі, кризові процеси, що відбуваються у молочному скотарстві, потребують удосконалення економічного механізму розвитку АПК. Стабільність та ефективність діяльності молокопереробної промисловості цілком залежить від розвитку молочної скотарства в Україні, що неможливо без нових підходів у ціноутворенні, кредитуванні, системі оподаткування, дотацій та інвестиційної політики.

Економічний механізм розвитку молочної промисловості постійно знаходяться в центрі уваги вчених. Зокрема, цим питанням присвячені праці І.М. Галака, М.М. Ільчука, М.П. Коржинського, Л.О. Мармуль, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, І.Н. Топіхи, Д.Ф. Харківського, Г.В. Чабана, О.О. Швець та інших. Але не всі аспекти економічного механізму функціонування та розвитку молочної галузі всебічно досліджені, ринкові відносини потребують пошуку нових підходів до його удосконалення.

Основною метою даної наукової статті є аналіз цінової та податкової політики, системи дотацій, кредитування та інвестування розвитку молочної промисловості

України.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Завдання статті — дослідити елементи державної підтримки розвитку молочарства в Україні і надати пропозиції щодо удосконалення економічного механізму функціонування молочної галузі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із основних складових економічного механізму, що впливає на обсяги виробництва молока, є закупівельні ціни. Державне регулювання цін здійснюється за допомогою встановлення мінімально допустимого рівня закупівельних цін, які повинні забезпечити виробникам молока позитивний результат їх діяльності. Кабінет Міністрів України прийняв 04.11.2009 року за № 1248 постанову "Про затвердження мінімально допустимого рівня цін на продукцію тваринництва на 2010 рік". Згідно постанови ціна баз ПДВ на молоко незбиране — від 2120 до 2600 грн. за 1 тону, залежно від гатунку. Закупівельна ціна якісного молока у сільгосппідприємств у вересні 2010 року становила 4—4,50 грн. / л. Дані Держкомстату України підтверджують, що у 2010 році

була найвища за останні 7 років середня ціна реалізації молочної продукції. За період з січня по жовтень ціна зросла на 60% і за прогнозом до кінця року зросте ще на 10—15%.

Прикладом стабільності цін на молоко є країни Європейського Союзу, де в більшості країн ціни у 2010 році не змінилися, а у деяких країнах ціна на молоко зросла лише на 10%.

Мінагрополітики України, враховуючи зростання цін на енергоносії, корми, пропонує встановити у 2011 році мінімально допустимі ціни на молоко на рівні 2460—3300 грн. за 1 тону [1]. Декілька років тому в Україні вже вводилися мінімальні закупівельні ціни на молоко, але під впливом переробних підприємств їх відмінили. Спеціалісти асоціації "Укрмолпром" вважають, що, виходячи із рівня доходів населення, закупка молока за запропонованими цінами зробить молочну продукцію для споживача недоступною.

Отже, узгодженої єдиної цінової політики між Мінагрополітики та асоціацією "Укрмолпром" не існує. Зростання цін знижує попит, обсяги ринку та споживання населенням продукції першої необхідності, а також загострює кризові явища у молочнотоварному виробництві. Ціни на молоко, сировину та молочну продукцію повинні забезпечувати повернення виробникам витрат на виробництво, реалізацію продукції та отримання прибутку. Саме ринковий попит та пропозиція є регуляторами цін на молочну сировину, враховуючи її якість.

Суттєвою проблемою у ціноутворенні є відсутність зваженого балансу між закупівельною ціною на молоко та роздрібними цінами на молочну продукцію. Так, наприклад, при зниженні закупівельних цін на молоко у жовтні 2010 року ціни на молочну продукцію не знизилися, а продовжували рости. Для врегулювання цін потрібно було втручання Антимонопольного комітету України. Дану ситуацію в Росії вирішують за допомогою Закону "Про державне регулювання роздрібною торгівлі". Такий закон діє також у Франції. Він регулює розподіл виручки від реалізації готової молочної продукції: 60% — виробникам молока; 27% — молокопереробним підприємствам; 13% — роздрібній торгівлі [2]. Крім того, регулювання цін на молочну продукцію можливе за рахунок зниження податку на додану вартість. Так, в Росії податок на додану вартість на молочну продукцію становить 10%, в Польщі даний податок диференційований і становить 3—8% [3].

Стабілізувати ціни можливо і за рахунок бюджетних тваринницьких дотацій, які використовуються в Україні, але вони повинні бути достатніми та вчасними. Так, у 2008 році для стримування цін на молочну продукцію було виплачено за рахунок бюджетних тваринницьких дотацій 1 млрд 709 млн грн. (19,4% у ціні закупівлі за 1 т), у 2009 році ця сума становила 1 млрд 16 млн грн. (13,0% у ціні закупівлі за 1 т) [4].

Дієвим заходом зі стабілізації цін на молоко-сировину та на молочну продукцію є створення аграрного фонду і застосування державної аграрної інтервенції, сутність якої полягає у придбанні або реалізації продукції державою на організованому аграр-

ному ринку для забезпечення стабільності цін. Міністерство аграрної політики прийняло постанову "Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду протягом 2010—2011 років", згідно якої для запобігання обвалу закупівельних цін на молоко, у період найбільших надобів молока (квітень — травень), з ринку буде вилучено 6 тис. тонн сухого молока і 18 тис. тонн масла.

Державна підтримка розвитку молочарства має найважливіше значення у сучасних умовах господарювання. Щоб зупинити процес зменшення поголів'я племінної худоби в країні уряд постановою № 1013 від 1 листопада 2010 року виділив Міністерству аграрної політики з стабілізаційного фонду на умовах повернення 80 млн грн. Призначення цих коштів — закупівля племінних нетелів та корів, а також агропромислової техніки і обладнання вітчизняного виробництва. Дані матеріальні цінності будуть надаватися аграріям на умовах фінансового лізингу. Крім того, вищевказаною постановою визначено порядок використання у 2010 році стабілізаційного фонду на державні програми в АПК, фінансування інвестиційних проектів та на здешевлення кредитів. Але, на жаль, у 2010 році з первинної суми дотацій 1 млрд грн. на будівництво тваринницьких комплексів залишилося тільки 100 млн грн. Також скоротилася в бюджеті сума фінансування підприємств АПК з 3 млрд грн. до 1,3 млрд грн. Більше того, Україна при вступі до Світової організації торгівлі взяла на себе зобов'язання обмежити пряме фінансування АПК до 3 млрд грн. на рік. Дотації аграріїв Європейського Союзу значно відрізняються від українських, їх розмір становить 55 млрд євро [5].

Державна підтримка виробників молока є недостатньою і нестабільною, що негативно впливає на розвиток галузі. Експерти прогнозують у 2010 році зменшення поголів'я корів на 4% та виробництва молока на 3,5%. На таку ситуацію вплинула і податкова політика держави. Так, протягом року чотири рази змінювалася податкова підтримка виробників молока. У 2011 році зміниться порядок субсидування виробників молока. Це зв'язано з тим, що не всі молокопереробні підприємства своєчасно перераховують виробникам молока ПДВ у вигляді дотацій. Податковим кодексом передбачено за рахунок сплати ПДВ від продажу переробним підприємствам молока здійснювати фінансову підтримку сільськогосподарських підприємств за 1 голову великої рогатої худоби, а не за обсяг реалізованого молока. Молокопереробні підприємства не будуть сплачувати суми ПДВ виробникам молока, збільшуючи ціну закупки, а направлятимуть кошти у сформований спеціальний фонд у державному бюджеті. Розподіл даного фонду буде відбуватися наступним чином: 70% — дотації на 1 корову; 30% — фінансування (на зворотній основі) реконструкцій та будівництва тваринницьких ферм [6].

Ми підтримуємо думку фахівців, що новий порядок надання дотацій не стимулюватиме зростання надобів молока, адже фінансова підтримка буде надаватися і господарствам, які не здаватимуть молоко на перероб-

ку. Крім того, аграріям необхідна фінансова підтримка щомісяця, щоб відбувалося поповнення обігових коштів для стабільної діяльності виробників молока, а за новою системою це зробити важко. Існують умови складання і в отриманні фінансової підтримки домогосподарствами, які утримують корів, їх в Україні майже 2,3 млн. Даний порядок фінансової підтримки молочної галузі може бути ефективним за умови своєчасного та прозорого розподілу коштів всім виробникам молока.

Існує закордонний досвід який показує, що в країнах ЄС 90 % субсидій здійснюється не через чиновницькі структури, а безпосередньо через приватні банки, які мають ліцензії на ці послуги і керуються інструкцією про надання дотацій господарюючим суб'єктам [5]. На нашу думку, такий підхід необхідно впроваджувати і в Україні.

Дієвим механізмом розвитку великотоварного молочного скотарства є банківські кредити на будівництво та реконструкцію молочних ферм. Але вони залишаються дорогими, у 2010 році рівень кредитних ставок становить 20—25%. Бюджетом 2010 року передбачено направити на здешевлення кредитів 621 млн грн., але дані кошти не стимулювали розвиток галузі, адже були направлені на оплату простроченої заборгованості компенсації кредитних ставок за 2006—2009 роки [6]. Таким чином, будівництво розпочинають лише ті господарства, які мають доступ до дешевого фінансування.

У проекті держбюджету на 2011 рік заплановані суми компенсації по кредитах аграріям 981 млн грн., проти 2010 року сума зросла на 58%, або на 360 млн грн. Отже, сума пільгових кредитів може становити 8—9 млрд грн., [6], а програми Національного банку України направлені на відновлення кредитування реального сектора економіки під ставку не вище ніж 18—19% [7].

Ми вважаємо, що активізувати розвиток великотоварного молочного скотарства можливо за рахунок розробки спеціальної програми кредитування, використання безвідсоткових кредитів, а також часткової державної компенсації вартості будівництва молочних ферм. Такий досвід є у Росії і Білорусі.

Сфера молочного виробництва України є дуже привабливою для зовнішнього інвестора. Так, наприклад, ізраїльська компанія AriGo разом з компанією МТК ЛТД (Луганськ) — виробником молочної продукції — планують будівництво у Луганській області до 2012 року 5 молочних комплексів на 10 тис. голів корів [8].

Інвестиційні потоки в молочну галузь можуть бути більш інтенсивними, якщо держава надасть пільги по податку на додану вартість на імпортування племінних корів та обладнання для великотоварних молочних ферм.

ВИСНОВКИ

Держава надає підтримку виробникам молока у наступних напрямках:

— встановлює мінімально допустимий рівень закупівельних цін, який повинен забезпечувати виробникам молока позитивний результат їх діяльності;

— створює аграрний фонд і застосовує державну аграрну інтервенцію молочної продукції;

— здійснює фінансування інвестиційних проектів та компенсує кредитні ставки по кредитах аграріям за рахунок стабілізаційного фонду;

— вводить новий порядок сплати ПДВ виробникам молока за 1 голову великої рогатої худоби, а не за обсяг реалізованого молока.

Але дії держави є нестабільними і недостатніми.

Отже, щоб стабілізувати функціонування молочної галузі та надати їй імпульс розвитку, необхідно впроваджувати наступні заходи:

— здійснювати формування цін, що забезпечать повернення виробникам витрат на виробництво та реалізацію продукції й отримання прибутку;

— дотримуватися зваженого балансу між закупівельною ціною на молоко та роздрібними цінами на молочної продукції;

— здійснювати регулювання цін за рахунок пільг по податку на додану вартість;

— ширше застосовувати державну аграрну інтервенцію, фінансовий лізинг;

— забезпечити своєчасну та прозору фінансову підтримку молочної галузі за рахунок спеціального фонду у державному бюджеті;

— активізувати розвиток великотоварного молочного скотарства за рахунок здешевлення кредитів, використання безвідсоткових кредитів та часткової державної компенсації вартості будівництва молочних ферм;

— активізувати інвестиційні потоки в молочну галузь за рахунок пільги по податку на додану вартість на імпортування племінних корів та обладнання для великотоварних молочних ферм.

Література:

1. Минагрополитики Украины допускает импорт молочных продуктов из Польши и Беларуси [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.milkua.info.

2. Чопенко В. Харчоблок / В. Чопенко // Дзеркало тижня. — 2008. — № 31 (7 10) 23—29 серпня.

3. Держава заганяє молочників у глухий кут [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.galychyna.com.ua/news/press_release/index.html — 95к.

4. Ситуація на ринку молока і молокопродуктів у 2009 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: agroa.net/news/news_28260.html 2.03.2010всі новини дня.

5. Холявінська М. Молоко продовжить дорожчати? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: news.finance.ua/ua/~ /2/2010/10/15/213110.

6. Як держава буде підтримувати аграріїв у наступному році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: news-day.com.ua/economy/1367/.

7. Горина І., Волинець М. Где взять деньги? / А. Петруня // Столичные новости [Електронний ресурс]. — Режим доступу: (<http://sn.com.ua>). 2010. 23.03.

8. Швед Б. Вартість молока в Україні стрімко зростає [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.newsmarket.com.ua/.../vartist-moloka-v-ukrayini-strimko-zro.